

САКРАЛЬНІСТЬ ОСТРОВА ХОРТИЦЯ В ЖИТТІ РУСЬКОГО ПРАВОСЛАВНОГО КОЛА (РПК)

Стаття присвячена острову Хортиця (м. Запоріжжя) як сакральному об'єкту в теоретичних розробках волхва Світовита Пашника і практичній діяльності Руського Православного Кола (РПК). Стаття написана на основі вивчення праць С. Пашника, інтернет-листування, спілкування телефоном авторки з ним. Використані матеріали електронних ресурсів: сайту РПК, електронних видань РПК, відеосюжетів. Хортиця останніми роками стала важливим центром українського рідновірського руху, насамперед завдяки археологічним дослідженням, які довели наявність на острові великої кількості святилищ періоду бронзи. Розглянуто деякі аспекти історії острова як сакрального об'єкта. Зосереджено увагу на святах та обрядах, які представники РПК проводять на території острова.

Ключові слова: острів Хортиця, Руське Православне Коло (РПК), волхв Світовит Пашник, сакральність.

Глобальні швидкісні зміни суспільства й загалом світоустрою спонукають людину сформулювати відповідь на запитання «хто я є?» через співвідношення себе із сім'єю, етнічною й територіальною спільнотою¹. Важливе місце у такому самовизначенні належить релігійно-світоглядним орієнтирам. Релігійно-світоглядні настанови передбачають сакралізацію простору, предметів, різноманітних артефактів. Усе це додає впевненості у правильності свого духовного вибору, «законності» тій чи іншій релігійній доктрині. Існують геопросторові «фокуси» («ядра») релігійного життя і діяльності, які притягують до себе міграційні потоки віруючих паломників і рекреантів. Для підтвердження сакралізації простору, створення його матеріальної складової, необхідним є розвиток територіальної сакральної інфраструктури, яка забезпечує духовну сферу послугами (виробництво предметів культового призначення, одягу, видання релігійної літератури, релігійних предметів мистецтва, підготовка служителів культу, створення, розвиток і поширення спеціальних засобів масової інформації і т. ін.).

Є в Україні місця, де зосереджена особлива «сила». Одним з таких сакральних об'єктів для українських рідновірів є острів Хортиця. Для рідновірів сакральним, священним смыслом наповнений увесь світ, природа, Всесвіт. Сакральні місця українських рідновірів умовно поділяють на кілька типів: 1. Каміні, дерева, пагорби, річки, озера, острови, тобто об'єкти природного походження, поруч з якими чи на території яких проводять славлення (богослужби) або свята; 2. Рукотворні святилища; 3. Культурно-історичні пам'ятки (місця вірогідних язичницьких святилищ, місця з містичним ореолом, поховання історичних діячів, архітектурні пам'ятки); 4. Тимчасові святилища, створені рідновірами для проведення обряду або свята².

За своїми геофізичними, географічними, містичними, історичними, культурними параметрами острів Хортиця відповідає основним критеріям моделі сакрального центру: 1. Трансцен-

дентні, метафізичні витоки; 2. Геофізика і ландшафтні особливості; 3. Наявність міфопоетичних, сакрально-ритуальних і культових пам'яток історії та культури; 4. Збереженість сакрального сприйняття у свідомості носіїв певної культури; 5. Чітке позиціонування як священного простору конкретної етнокультурної спільноти³.

Острів унікальний і як географічний об'єкт, і як культурно-історична пам'ятка, і як духовно-релігійний центр. У контексті даної статті він нас цікавить, насамперед, як духовно-релігійний центр. Хортиця була своєрідною межею, кордоном між різними цивілізаційними потоками. Хортицькі святилища можна розглядати як святилища прикордонні. З острова простягався краєвид на Дніпровські пороги (зараз – греблі Дніпрогес), які важко було здолати без втрат. Тому, коли вдавалося пройти пороги, потрібно було принести жертву цим надприродним силам як подяку за те, що дозволили здолати такий складний шлях, і далі дозволяли й допомагали це робити. Після Дніпровських порогів Хортиця була найбільш зручним місцем для облаштування святилищ для здійснення таких обрядів і ритуалів. Увесь острів для наших пращурів був суцільним святилищем. Й сьогодні Хортиця не втратила свій містичний ореол, приваблюючи сучасників своїми нерозкритими таємницями⁴. Перші наукові дослідження Хортиці проводилися XIX – на початку XX ст. (Д. Яворницький, Я. Новицький). З другої половини XX ст. вивчення острова як історичного, археологічного, етнографічного об'єкта продовжили О. Апанович, М. Киценко, В. Фоменко та ін. Кінець 1970-х рр. ознаменувався черговим етапом досліджень у зв'язку із новими археологічними знахідками. Кінець XX – початок XXI ст. також збагатили науковий світ сенсаційними знахідками, які зберігав у собі острів⁵.

Святилища на Хортиці були відомі ще з часів бронзи. Окрім культового призначення, вони використовувалися для астрономічних спостережень. На пагорбі Брагарня над Дніпром на висоті 31 м знаходиться одне з таких святилищ – «український Стоунхендж» (досліджувалося 1993–1999 рр.). Неповдалі балки Велика Молодняга археологи віднайшли яйцеподібні святилища. Перше – у формі змія, що обвиває яйце; друге – т.зв. «велике яйце» завдовжки 7 м, із похованням, вірогідно, жерця. Археологи також знайшли кілька кромлехів і кам'яних кладок. Усі ці унікальні пам'ятки можна побачити під час екскурсії «Сила духів»⁶. Це – далеко не повний огляд знахідок на острові. Я лише спробувала надати загальне уявлення про унікальну природно-історичну пам'ятку. Ще у києворуські часи на Хортиці у плавнях було давньослов'янське поселення Протолче, яке не входило до складу Київської Русі. По всьому Нижньому Подніпров'ю археологи знаходять слов'янські городища X–XII ст., які не підкорялися київському князю; були своєрідними «анархістами» тих років, колоністами, які прийшли у ці не самі зручні й безпечні для проживання місця. Таке переселення було продиктоване, насамперед, небажанням прийняти реалії суспільства, яке почало формуватися у X–XI ст. – княжо-аристократична влада з новою релігією – християнством. Ще у XVI ст. напроти с. Федорівка на о. Перун стояв кумир Перуна, а в одній з печер, за легендами, жив Змій (одна з іпостасей Велеса)⁷. Також у цих місцях у листопаді 2011 р. рибалка спінінгом виловив із Дніпра давній меч, який дослідники датували IX ст. й умовно назвали «мечем Святослава», київського князя.

Не дивно, що саме Хортиця стала одним із «місць сили» для українських рідновірів. Сакралізація тієї чи іншої природної пам'ятки або регіону України залежить, насамперед, від місця дислокації рідновірської організації, її центральних органів управління або місця постановня перших громад даної організації. І хоча Хортиця є священною для усіх гілок сучасних язичників-рідновірів-огнищан, саме для Руського Православного Кола вона має більш практичне значення, оскільки сама організація територіально діє переважно в Запоріжжі.

Заснована організація 6 жовтня 2007 р. як «всеукраїнське духовне об'єднання громад русинів-українців, що сповідують звичаєву Віру»⁸. Має свої представництва і громади в Запоріжжі, Дніпропетровську, Одесі, Миколаєві, Вінниці, Луцьку, а також у Запорізькій, Дніпропетровській, Черкаській, Житомирській, Сумській, Вінницькій областях. Очолює конфесію Верховний волхв Світовит Пашник. Основні напрямки діяльності РПК: «Щонедільні богославлення, свята календарного кола, посвячення в рідновіри, вінчання, поховання, поминки, освячення будівель та іншого майна, фестивалі, молодіжні вишколи, паломництва, лекції»⁹. У своїх виступах і публікаціях Світовит Пашник багато й детально розповідає про значення Хортиці для світогляду його однодумців, про роль і місце острова в історії української культури. Якщо вести мову про саму назву «Хортиця», то, оперуючи версіями з різних джерел і посилаючись на багатьох дослідників, волхв Світовит вважає, що найбільш вірогідним є зв'язок зі словом «вовк», з образом вовка-воїна, із запліднюючою чоловічою силою: «Острів Хортиця в духовному плані мав величезне значення для світотворення, а разом із тим є одним із основних символів продовження роду. Божественна чоловіча запліднююча сила мала надихати воїнів до великих звершень заради майбутнього життя»¹⁰. Зазначу, що у вченні РПК дуже важливе місце належить культу воїна, чоловічому началу. Наприклад, волхвом може бути лише чоловік, оскільки «під час обряду освячення проходить своєрідне запліднення, яке виконує виключно чоловік». Але жінки в РПК можуть бути берегинями й жрицями і «виконувати обряди, що пов'язані із жіночою сутністю»¹¹. Також, на думку Світовита, назва острова вказує на її причетність до Хорса, Бога Місяця. Власне, слово «Хорс» споріднене з «хоронити», «охороняти», «похорон». Базуючись на таких філологічних висновках, а також даних археологічних розкопок, волхв вважає острів в уявленнях наших пращурів величезним човном, на якому душі померлих переправлялися до раю. Ба, більше – плани будівництва мостів через Хортицю категорично не можна втілювати в життя, оскільки це вкрай негативно позначиться не тільки на цій святій землі, але й на всій державі¹². Також важливо для відновлення природного стану Дніпра відмовитися від Дніпрогесу: «Острів Хортиця в духовному плані мав величезне значення для світотворення, а разом з тим є одним із основних символів продовження роду. <...> побудова Дніпрогесу на скелях Кохання може асоціюватися із штучним поясом цнотливості, який не дає ані запліднити, ані породити нове життя. Дніпробуд став символом знищення духовної основи нашого Роду. Таким чином повернення до природного стану Дніпра, дасть можливість усвідомлення повноцінного буття природної сутності Богів»¹³. Отже, для представників РПК острів Хортиця втілює в собі відразу кілька сакральних образів: це й образ світу пращурів, це і втілення чоловічого начала, сили воїна, і своєрідний «пуп» України, зосередження багатьох життєствердних сил. При цьому є чітке розуміння, що сучасний темп життя, його реалії неможливо повернути назад, відмовитися від багатьох благ цивілізації, але необхідно «використовувати ті знання наших предків, які нам стануть у пригоді; а ті, що вже себе не виправдовують, ми маємо від них відмовитися, бо життя не має зупинятися, воно має йти вічно вперед»¹⁴.

Власне, форма Хортиці, на думку представників РПК, уявлялася нашим пращурам у формі човна, з велетенським дубом в якості щогли, листя якого були вітрилами. Сідаючи в цей човен, людина потрапляла до раю, повертаючись вже в новому втіленні, для нових справ. Саме тому Світовит пропонує збудувати на острові святилище у формі човна. Цей «корабель» повинен складатися з трьох частин: носова, щогла, корма. Центральне місце має належати світовому дереву (дубу). На жаль, старі дуби на острові були вирубані. Тому потрібен новий дуб, який поділить простір на 4 частини: схід буде символізувати ранок, весну; захід – вечір, осінь; пів-

день – день, літо (Білобог); північ – ніч, зима (Чорнобог). Вертикаль дерева символізує: корінь – Нав (світ потойбічний), стовбур – Яв (світ земного буття) і крона – Прав (світ духовний, священний)¹⁵. У задній, західній частині повинен горіти вогонь (зародок сонця). Також повинна бути споруда, де цей вогонь горітиме і куди приходиме ночувати сонце. Вогонь перебуватиме під охороною волхвів. Під час великих свят, наприклад, на Купала, вогонь саме так і охороняють. У цій же частині святилища необхідні храм і купол, що захищатиме дах від пожежі, який символізує могилу сонця. Будівництво такого святилища представниками РПК – поки що тільки в планах. А наразі кожна скеля, печера, могила, курган, давнє святилище приваблюють рідновірів. Вони допомагали археологам у розкопках святилищ на острові; на місці розкопок поставили дерев'яні скульптурні зображення язичницьких богів (автори – Вадим Литвинов, Мирослав Лисенко); пов'язували стрічки, позначаючи таким чином священні місця. У 2010 р. дерев'яні кумири були знищені «конкурентами-священниками». Тому була розмова з директором заповідника о. Хортиця про можливість використання цих святилищ для задоволення духовних потреб рідновірів. Саме тоді й постала ідея відновити святилище, посадити дуб. Волхв Світовит навіть мріє збудувати цілий храмовий комплекс «Хорс», куди б могли приходити і віруючі, й туристи¹⁶.

На давньому святилищі-обсерваторії на висотці Брагарня, між балками Совутина і Велика Молодняга, представники РПК проводять богославлення, календарні свята, а також здійснюють паломництва до святилищ та інших пам'ятних місць острова¹⁷. На святилищі проводять обряди посвячення в рідновіри, вінчання, освячення оберегів. Тут також проходять духовні бесіди з керівництвом РПК. Вкрай важливим аспектом практичної діяльності є свята календарного циклу, оскільки «свята гуртують наш народ навколо спільної ідеї. Маємо відчутти силу Рідних Богів, що лине на нас зі всієї нашої країни. Наша сила в єдності!»¹⁸.

Головні календарні свята РПК пов'язані з положенням сонця, місяця, порами року і городньо-польовими роботами: сонцестояння і рівнодення (Коляда, Великдень, Купало, Радогощ), а також Водосвяття, Стрітєння, Колодій, Сорочини, Вербна неділя, Проводи, Зелені свята, Спаси, Пречиста, Покрова, Доля, Калита¹⁹.

Давнє святилище поділене на дві частини (два двори) – жіночу й чоловічу половини. Сонячне святилище – це чоловічий двір, де починається богославлення. Після чого люди переходять «калиновим мостом», очищаючись чотирма стихіями (торкаючись землею, вмиваючись водою, зігріваючись вогнем, вдихнувши повітря під звуки сопілки і бубна). Таким чином всі присутні поступово наближаються, як сонце до матері-землі, до жіночої половини святилища²⁰.

Особливо яскраві та велелюдні свята (кілька сотень людей), судячи зі світлин в мережі Інтернет, проходять в теплу пору року. Самої короткої ночі у році рідновіри святкують Купало. Молодь збирається для обрядового поєднання Купали з Мареною. Виготовляють двох ляльок – образи бога сонця і богині води, поєднують ці стихії в шлюбі біля дерева Купайлиці. Навколо Купайлиці під спів водять хороводи. На заході сонця починаються дівочі ворожіння на судженого – кидають у воду вінки. Юнаки ці вінки виловлюють. Молодь омивається у водах Дніпра, які цієї ночі, за повір'ями, мають особливу силу, тому що в них купається й сонячне божество. Після очищення водою люди проходять крізь священний вінок, сплетений з цілющих трав (зілля). З приходом ночі загорається купальське Вогнище, через яке парами перестрибують молоді люди, міцно тримаючи за руку свою обраницю. За водою пускають кошики зі свічками (символізують зорі на нічному небі), поминаючи таким чином пращурів. А найсміливіші йдуть шукати легендарну квітку папороті. Обрядодійство проводять духовні провідники РПК: Світо-

вит Пашник, Ясна Яковенко, Микола Кардач, Ярина Яніна, Вадим Литвинов, Миросвіт Бондарчук. Проголошуються молитви до Рідних Богів, прославляється увесь Рід. Багато свят, окрім безпосередньо обрядової частини, супроводжуються музичною та історико-пізнавальною програмою. Наприклад, фольклорно-обрядовий ансамбль «Оріани» під керівництвом Наталі Лук'яненко виконує відповідні святу пісні, водить хороводи; проходять лицарські бої клубу історичного фехтування «Стезя» під керівництвом Сергія Панченка; рукопашний бій демонструють представники громадської організації «Патріот України» під керівництвом Величара Баби́ча; влаштовуються вогняні шоу; звучать авторські й патріотичні пісні біля вогнища до самого сходу сонця²¹.

Окрім святкувань, також проводять посвячення у рідновіри, відзначають пам'ятні дати в історії РПК, приймають гостей. Наприклад, за сприяння Школи бойового гопака «Хорс» (керівник Сергій Тищенко) у жовтні 2011 р. острів відвідали вихованці-гопаківці та їхні батьки з Павлоградщини (Дніпропетровська область). Світовит Пашник, Микола Кардач, Вірослав та Мечеслав Зозулі зустрічали їх молитвами та піснями у хороводі. Окрім духовних практик, відбулася екскурсія до Музею історії запорозького козацтва та історико-культурного комплексу «Запорозька Січ»²². У жовтні 2014 р. на острів прибули представники громад «Права», «Внуки Велеса» (Запоріжжя), «Полум'я Роду» (Дніпропетровськ), «Матір-Сва» (Нікополь), «Поклик Предків» (Сміла) для святкування Покрови. Духовні провідники РПК провели урочисте богославлення. В обрядодії був посвячений Велемудр (громада «Поклик Предків»). Пройшла урочиста братчина (спільна трапеза). Тоді ж відзначили сьому річницю заснування РПК й привітали волхва Світослава з днем народження та 20-річчям духовної діяльності в рідновір'ї²³. 27 вересня 2015 р. обряд посвячення у рідновіри пройшов представник Козацького полку імені Святослава Хороброго Павло Реутов. Він отримав нове ім'я – Хорт. Цього дня рідновіри також відсвяткували Різдво Миробога, свято осіннього рівнодення. Посвячення та святкування продовжила реконструкція лицарського бою, організована учасниками клубу історичного фехтування «Стезя»²⁴.

Для популяризації своєї діяльності на Хортиці представники РПК облаштували агітаційний плетений возик «Слов'янські обереги» біля Музею історії запорозького козацтва, де відвідувачі можуть придбати скульптурні зображення слов'янських божеств, обереги, листівки та книги на рідновірську тематику, поспілкуватися на відповідні теми. Громада «Права» для бажаючих організовує паломництва святилищами й пам'ятними місцями острова²⁵.

У листопаді 2015 р. на висоті Брагарня, де розташоване святилище-обсерваторія, старше за славнозвісний Стоунхендж, на якому представники РПК проводять свої недільні богославлення та інші обряди, невідомі повивертали камені, переклавши їх інакше. Деякі ЗМІ навіть поспішили опублікувати «сенсацію», що, буцімто, такі дії мають магічний характер й навіть могли вплинути на хід і результат виборів до місцевих рад²⁶. Та археологи, працівники заповідника і рідновіри швидко відновили святилище²⁷.

Наші пращури особливо раділи приходу весни, початку нового року, оновленню природи, пробудженню землі. Те саме можна сказати й про сучасників, незалежно від їхніх світоглядних поглядів. Тому не дивно, що й свято весняного рівнодення у рідновірському середовищі особливо шановане. На Хортиці для святкування Великодня – свята приходу весни, день весняного рівнодення, – збирається кілька сотень людей. РПК «для уникнення розбіжностей і плаваючих дат дотримується тільки сонячного календаря з постійними традиційними датами в державному (григоріанському) стилі»²⁸. У РПК було прийняте рішення святкувати Великдень у першу неділю після весняного рівнодення²⁹. На Великдень, за уявленнями рідновірів РПК,

народжується Бог Ярило; старе його проявлення, у вигляді дитини-Коляди, помирає, а сам він перевтілюється й приходиться до нас як Ярило, як юнак, який здатен запліднити, пробудити Землю і воскресити саму Природу. Верховний волхв освячує куличі (обрядовий хліб), а учасники обряду обмінюються писанками. Чорно-білі писанки дарують людям старшого покоління (вони – основа Роду); з квітами – дітям; червоні писанки дівчата дарують хлопцям. Усі водять хороводи, співають веснянки, приймають участь у традиційних народних іграх, славлять богів і богинь, просять допомоги в різних справах³⁰.

У РПК, як вже зазначалося, особливе ставлення до воїнів, до воїнської доблесті. Тому одним з вкрай важливих свят є Перунів тиждень. Особливої ваги цей тиждень набув ще й у зв'язку з бойовими діями на сході України. Під час різних свят та богославлень рідновіри РПК вшановують українських воїнів, які, по можливості, присутні на цих заходах. Літом 2014 р. рідновіри п'ять вечорів поспіль, починаючи з 15 липня, приймали на Хортиці гостей – молодих козаків та їхніх наставників, які з'їхалися на Всеукраїнський збір дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Джура-2014: Хортиця». Після конкурсів та екскурсій гості відвідували стародавнє святилище, де у відблисках священних вогнищ, під звуки бубна, їх зустрічали волхв Світовит Пашник, берегиня Ясна Яковенко, жрець Микола Кардач. Пройшовши ритуальне очищення чотирма стихіями, молоді воїни промовляли «молитви до Перуна – покровителя воїнів, закликали до єдності Роду і любові до Батьківщини», поклялися берегти свою рідну землю і «давню віру в ім'я свого Роду». Було й освячення зброї та поминання загиблих захисників вітчизни. Завершився Перунів тиждень урочистим богославленням, якому передували показові бої членів ВГО «Патріот України». Фольклорно-обрядовий колектив «Оріяни» під керівництвом Наталії Лук'яненко співом своїх учасників супроводжував увесь Перунів тиждень³¹. Свято Перуна в 2015 р. у Запоріжжі тривало кілька днів та відбувалося в кількох місцях: біля «груші Булатів» (територія колишньої садиби Булатів, де зупинявся Тарас Шевченко під час перебування в Запоріжжі та відвідин Хортиці), на самому острові, в Центральному парку культури та відпочинку м. Запоріжжя «Дубовий Гай». Біля груші в рамках фестивалю «Тарасове Запорожжя-2015» запалили священний вогонь, вшановуючи Перуна молитвами та прославляючи військову силу. Лицарську доблесть демонстрували в своїх виступах учасники Клубу історичного фехтування «Стезя» під керівництвом Сергія Панченка. На Хортиці, на стародавньому святилищі святкування продовжили наступного дня недільним богославленням, разом з гостями з київської та харківської рідновірських громад. Посвяту в Рідну Віру пройшли 9 бажаючих. Після чого був гала-концерт, присвячений творчому спадку Тараса Шевченка. Безпосередньо в день Перуна, 20 липня, в «Дубовому Гаю» був проведений обряд благословлення українських воїнів, що зараз захищають Україну. Торкаючись обрядового рушника, всі присутні жінки помолилися за наших захисників. Навколо Перунового вогню закрутилися хороводи: чоловічий внутрішній та зовнішній жіночий. Поєднавшись разом в одне коло, вони «творять єдність усього Роду нашого». Свято завершилося виступом Театру вогню «Магай»³².

За останні кілька років острів, завдяки роботі археологів, створенню музейних експозицій під відкритим небом, рекламній кампанії, перетворився не тільки у привабливе місце для любителів козацької старовини, але й став сакральним для шанувальників українських традицій. Не все проходить беззаперечно, є випадки вандалізму по відношенню до облаштованих капищ. Але загалом можемо констатувати, що Хортиця стала місцем втілення деяких рідновірських концепцій. Тут прагнуть побувати представники різних рідновірських напрямків, самостійні послідовники давнього світогляду, та й просто туристи, які прагнуть зануритися в світ забутих

божеств. Як зазначив Костянтин Сушко, який очолював Національний заповідник «Хортиця» у 2005–2007 рр., острів «уособлює собою неповторний гігантський храм просто неба, на якому в усі часи його історії люди не мешкали у значній кількості, а лише бували, щоб поклонитися Всевишньому. <...> У цьому напрямку й слід розвивати заповідник, і тоді ми не лише досягнемо неабиякого результату у заповідній справі, а й посприємо зміцненню національної свідомості не лише етнічних українців, а й усіх громадян нашої Вітчизни»³³.

¹ Мусиєздов А. Город как культурная форма // Социологическое обозрение. Обзорно-аналитический журнал по социальным наукам. – 2013. – Т. 12, № 3. – С. 121–122.

² Гаук А. Святыліща сучасних неоязичників в Україні // Етнічна історія народів Європи. – 2008. – Вип. 27. – С. 157–160.

³ Завгородній Ю. Ю., Остапенко А. А. Сакральний вимір острова Хортиця (до постановки питання) // Культурологічні студії. Збірка наукових праць. – К., – 1999. – Вип. 2. – С. 250.

⁴ Другий випуск програми «Легенди Запоріжжя. Три сакральних святыліща» (2012). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.youtube.com/watch?v=HIAZ9LAO_GM.

⁵ Завгородній Ю. Ю., Остапенко А. А. Сакральний вимір острова Хортиця (до постановки питання) // Культурологічні студії. Збірка наукових праць. – К., – 1999. – Вип. 2. – С. 251.

⁶ Святыліща та кургани. [Електронний ресурс] // Національний заповідник «Хортиця». – Режим доступу: <http://www.ostrov-hortica.org.ua/uk/svyatilisha.html>.

⁷ Другий випуск програми «Легенди Запоріжжя. Три сакральних святыліща» (2012). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.youtube.com/watch?v=HIAZ9LAO_GM.

⁸ Рідна Віра. Руське Православне Коло. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.svit.in.ua/pro_nas.htm.

⁹ Анкета. Пашник Світовит Дмитрович (3.12.2013) // Архів авторки.

¹⁰ Пашник С. Священний острів Хортиця. – Запоріжжя: Руське Православне Коло, 7523 (2015). – С. 22.

¹¹ Пашник С. Руська Православна Віра у питаннях і відповідях. – Запоріжжя: Року Божого 7524 (2016). – С. 27–28.

¹² Волхв Світовит Пашник: Назва «Хортиця» походить від Бога Місяця Хорса, що нібито перевозить душі предків до Раю [розмовляла Лариса Беляєва]. [Електронний ресурс] // Субота плюс, 4 грудня 2003. – Режим доступу: <http://www.svit.in.ua/news3/htm>

¹³ Пашник С. Д. Священний острів Хортиця. – Запоріжжя: Руське Православне Коло, 2015. – С. 22.

¹⁴ Пашник С. Рідновірський світогляд: культурологічні, релігієзнавчі аспекти. Доповідь «Філософського клубу Запорізької державної інженерної академії». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.youtube.com/watch?v=zFjFhTdl-4>

¹⁵ Пашник С. Руська Православна Віра у питаннях і відповідях. – С. 8.

¹⁶ Звернення щодо наміру будівництва на острові Хортиця Історико-духовного комплексу «Хорс». Додаток: Пашник С. Спроба відтворення святыліща часів Київської Русі на острові Хортиця та його символіка. Семінар «Сакральна географія: Запоріжжя, Україна, світ» (березень 2011). [Електронний ресурс] / Рідна Віра. Руське Православне Коло. – Режим доступу: <http://svit.in.ua/ogolow/ogol3.htm>

¹⁷ Про нас [Електронний ресурс] / Рідна Віра. Руське Православне Коло. – Режим доступу: http://svit.in.ua/pro_nas.htm

¹⁸ Світовит. Громади РПК відзначили осіннє рівнодення (опубліковано 23 вересня 2014). [Електронний ресурс] // Вісник рідновіра. – Режим доступу: <http://ridnovir.in.ua/index.php/ridna-vira/40-hromady-rpk-vidznachyly-osinnie-rivnodennia>

¹⁹ Пашник С. Руська Православна Віра у питаннях і відповідях. – С. 33.

- ²⁰ Світовит. Громади РПК відзначили осіннє рівнодення (опубліковано 23 вересня 2014). [Електронний ресурс] // Вісник рідновіра. – Режим доступу: <http://ridnovir.in.ua/index.php/ridna-vira/40-hromady-rpk-vidznachyly-osinnie-rivnodennia>
- ²¹ Пашник С. Купало на Хортиці, 2014. [Електронний ресурс] / Сторінка Світовита Пашника на Facebook. – Режим доступу: https://www.facebook.com/pashnyk/media_set?set=a.690404677699306.1073741834.100001893395405@type=3
- ²² Відвідайте Хортицю! (опубліковано 16 жовтня 2011 р.) [Електронний ресурс] / Рідна Віра. Руське Православне Коло. – Режим доступу: http://www.svit.in.ua/nev_arh_2011.htm
- ²³ Пашник С. Рідновіри відсвяткували Покрову на Хортиці (опубліковано 6 жовтня 2014 р.) [Електронний ресурс] // Вісник рідновіра. – Режим доступу: <http://ridnovir.in.ua/index.php/ridna-vira/44-ridnoviry-vidsviatkuvaly-rokrovi-na-khortytsi>
- ²⁴ Немченко О., Новік К. Київського козака посвятили у рідновіри на Хортиці. 27.09.2015. [Електронний ресурс] / Пороги. Незалежний молодіжний портал. – Режим доступу: <http://porogy.zp.ua/2015/09/ki%D1%97vskogo-kozaka-posvyatili-u-r%D1%96dnov%D1%96ri-na-hortic%D1%96/>
- ²⁵ Агітаційна точка РПК на Хортиці «Слов`янські обереги»; Паломництва. [Електронний ресурс] / Рідна Віра. Руське Православне Коло. – Режим доступу: <http://www.svit.in.ua>
- ²⁶ Див.: Манарченко Ю. Разрушенное святилище на Хортице могло повлиять на ход выборов? [Електронний ресурс] // Комсомольская правда в Украине. – 18 ноября 2015. – Режим доступу: <http://zp.kp.ua/zp/519537-razrushennoe-sviatylishe-na-khortytse-mohlo-povlyiat-na-khod-vyborov>
- ²⁷ Відновлення святилища-обсерваторії на Хортиці. 2015.11.12–13. [Електронний ресурс] / Світовит Пашник. – Режим доступу: https://www.youtube.com/playlist?list=PLQEhZ5u9YI9Nnv-CQMbqDDK_upfRMMwgf
- ²⁸ Пашник С. Коли святкувати Великдень? Оpubліковано 15 квітня 2014 р. [Електронний ресурс] // Вісник рідновіра. – Режим доступу: <http://ridnovir.in.ua/index.php/ridna-vira/9-koly-sviatkuvaty-velykden>
- ²⁹ Світовит Пашник про Великдень та інші свята. Програма Запорізької обласної державної телерадіокомпанії «Ранок. Кава. Позитив» 14 березня 2016. [Електронний ресурс] // Вісник рідновіра (опубліковано 16.03.2016). – Режим доступу: <http://ridnovir.in.ua/>
- ³⁰ Назаренко Е., Мовчанюк О. Праздник весны на Хортице (видеосюжет, tv-5, 23 марта 2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=6zZpis.7fpCl>
- ³¹ Перунів тиждень на Хортиці [Електронний ресурс] / Рідна Віра. Руське Православне Коло. – Режим доступу: <http://svit.in.ua/news/new65.htm>
- ³² Світовит. Свято Перуна в Запоріжжі. Оpubліковано 22 липня 2015. [Електронний ресурс] // Вісник рідновіра. – Режим доступу: <http://ridnovir.in.ua/index.php/ridna-vira/103-sviato-peruna-v-zaporizhzhia>
- ³³ Олійник П. Хортиця – острів святилище. Семінар «Сакральна географія: Запоріжжя, Україна, світ». Оpubліковано 19 березня 2016 р. [Електронний ресурс] // Вісник рідновіра. – Режим доступу: <http://ridnovir.in.ua/index.php/novyny/128-khortytsia-ostriv-sviatylishe>

Статья посвящена острову Хортица (г. Запорожье) как сакральному объекту в теоретических разработках волхва Свитовита Пашника и практической деятельности Руського Православного Кола (РПК). Статья написана на основе изучения трудов С. Пашника, интернет-переписки и общения телефоном автора с ним. Используются материалы электронных ресурсов: сайта РПК, электронных изданий РПК, видеосюжетов. Хортица в последние годы стала важным центром украинского родноверческого движения, в первую очередь благодаря археологическим исследованиям, которые доказали наличие на острове огромного количества святилищ эпохи бронзы. Рассмотрены некоторые аспекты исто-

риі острова як сакрального об'єкта. Сосредоточено внимание на праздниках и обрядах, которые представителя РПК проводят на территории острова.

Ключевые слова: остров Хортица, Руськое Православное Коло (РПК), волхв Свитовит Пашник, сакральность.

The article is devoted to the island Khortytsya (Zaporizhya). This sacred object is studied in theoretical developments magus Svitovit Pashnyk and practice of Community of Rus' People who Laud Gods (CRLG). This article was written based on the study of Svitovit Pashnyk works, internet correspondence and telephone communication of the author with him. Materials of electronic resources: Site of the CRLG, the CRLG electronic publications, movies. Khortytsia in recent years has become an important center of Ukrainian Pagan movement, primarily through archaeological research that proved the presence of a large number of island sanctuaries of the bronze period. Some aspects of the island's history as a sacred object is considered. The emphasis on festivals and rituals that representatives of the CRLG carried out on the island was made.

Keywords: island Khortytsia, Community of Rus People who Laud Gods (CRLG), magus Svitovit Pashnyk, sacredness.